

سال دوازدهم / پاییز ۱۴۰۲

بررسی مقایسه‌ای مفهوم‌سازی شناختی «دانشگاه» در

گفتمان‌های اصلاح‌طلبی، اصول‌گرایی و اعتدال‌گرایی

• فهیمه فرازمنند^۱، سید علی اصغر سلطانی^{۲*}، محمد جواد حجازی^۳

تاریخ دریافت: ۰۲/۴/۱۶، تاریخ تایید: ۰۲/۶/۱۶

DOR: 20.1001.1.38552322.1402.12.48.2.5

چکیده

دانشگاه یک سازمان اجتماعی پیچیده‌ای با نقش‌های اجتماعی مهم است که هرگونه تغییر نگرش به آن می‌تواند پیامدهایی جدی داشته باشد. در دو دهه اخیر رویکردهای مختلف دولت‌ها منجر به تغییراتی بنیادین در سیاستگذاری آموزش عالی شده است که برخی پیامدهای منفی برای آموزش عالی داشته است. چون استعاره مفهومی راهی برای درک مفاهیم انتزاعی از طریق مفاهیم عینی است، می‌توان با تحلیل استعاری، به اندیشه بنیادین پشت این سیاست‌ها دست یافت. لذا، مقاله حاضر می‌خواهد نگرش ۳ گفتمان اصلاح‌طلبی، اصول‌گرایی و اعتدال‌گرایی نسبت به «دانشگاه» را بررسی کرده، به این پرسش پاسخ دهد که «دانشگاه» به‌مثابه مکان آموزش عالی چگونه در گفتار نمایندگان این ۳ گفتمان از منظر شناختی مفهوم‌سازی شده است. برای پاسخ به این پرسش، سعی شد با استفاده از روش تحلیل کیفی استعاره‌های مفهومی مبتنی بر «دانشگاه» و نحوه کاربست آن‌ها در هر سه گفتمان، مواضع آن‌ها نسبت به آموزش عالی مطالعه شود. این پژوهش به لحاظ چارچوب نظری مبتنی بر لیکاف و جانسون^۴ (۱۹۸۰) و به لحاظ روشی، مبتنی بر چارتریس‌بلک^۵ (۲۰۰۴) است. بعد از پیاده‌سازی پیکره زبانی برگرفته از گفتار هر سه طیف سیاسی، پیکره‌ای تقریباً ۱۷۷ هزار کلمه‌ای تهیه شد که تنها ۳۷۸ جمله حاوی استعاره مفهومی «دانشگاه» بود و تنها در ۵۲ عبارت، واژه «دانشگاه» به صورت استعاری استفاده شده بود. نسبت وقوع واژه «دانشگاه» به کل پیکره حدود ۰٫۲۱٪ درصد و بیشترین بسامد کاربرد مربوط به اعتدال‌گرایان بود. از دیگر یافته‌های این پژوهش می‌توان به حوزه مبدا تک‌بعدی «انسان» در مفهوم‌سازی دانشگاه در سه جریان سیاسی اشاره کرد. انسان‌پنداری دانشگاه این امکان را فراهم می‌کند که بتوان نگاهی ایدئولوژیک به دانشگاه داشت و همچون انسان آن را به سمت‌وسوهای خاص هدایت کرد.

واژه‌های کلیدی: استعاره‌های مفهومی، انسان‌پنداری، دانشگاه، اصلاح‌طلبی، اصول‌گرایی، اعتدال‌گرایی

۱ انشجوی دکتری زبان‌شناسی همگانی دانشگاه آزاد اسلامی قم fahimfar63@gmail.com

۲ دانشیار زبان‌شناسی دانشگاه باقرالعلوم قم soltani@bou.ac.ir

۳ استادیار زبان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی قم Hejazi_mj@yahoo.com

4 Lakoff G, Jonson M.
5 Jonathan Charteris Black

مقدمه

دانشگاه برای قرن‌ها عامل مهمی در شکل‌گیری فرهنگ و تمدن بوده است و از نظر سرشت تاریخی خود به نظام هنجارینی تعهد دارد که فقط هنجارهایی مثل آزاداندیشی، بی‌طرفی علمی و امانتداری علمی و تلقی دانش به‌عنوان ثروت مشاع بشری و مانند آن نیست که در اساس فعالیت دانشگاه وجود دارد، بلکه به یک رشته هنجارهای اجتماعی، مصالح عمومی و رفاه اجتماعی نیز متعهد است که از طریق تفکر، تحقیق، و اشاعه اندیشه و معنا به‌وجهی حرفه‌ای و تخصصی آن‌ها را دنبال می‌کند و همین نیز فرق باعث تفاوت میان دانشگاه با دیگر نهادهای اجتماعی و مدنی می‌شود (Farasatkah, M. 2017).

در ایران، در طی دو دهه اخیر سیاست‌هایی به صورت مستقیم و غیرمستقیم برآموزش‌عالی اعمال شده است که باعث گسترش نگاه کمی و تقویت رویکردهای اقتصادی و تجاری به علم و دانشگاه شده است؛ امری که بررسی نحوه مفهوم‌سازی دانشگاه در نگاه سیاستمداران و در سطح کلان، عموم افرادی که به نحوی با آموزش در ارتباط هستند را بیش از پیش ضروری می‌نماید.

لذا این پژوهش بر آن است تا در چارچوب نظریه استعاره لیکاف و جانسون (۱۹۸۰) و به کمک روش سه‌مرحله‌ای تحلیل انتقادی استعاره در رویکرد چارتریس‌بلک (۲۰۰۴) به این پرسش پاسخ دهد که سه رئیس‌جمهور ایران در طی سال‌های ۱۳۷۶-۱۳۹۶، خاتمی، احمدی‌نژاد و روحانی، چه نگاهی به «دانشگاه» داشته‌اند^۱ و «دانشگاه» به‌مثابه مکان آموزش-عالی چگونه در گفتار نمایندگان این ۳ گفتمان از منظر شناختی مفهوم‌سازی شده است و این مفهوم‌سازی‌ها چه تفاوت‌هایی با هم دارند و آیا مبانی فکری این سه جریان، منجر به مواضع ناهمگون آن‌ها نسبت به دانشگاه و آموزش‌عالی شده است یا خیر. این تجزیه و تحلیل می‌تواند به ما کمک کند تا بینشی نسبت به باورهای پنهان آن‌ها به دست آوریم و عوامل موثر بر آموزش و یادگیری و ارتقا سلامت دانشگاه‌های ایران را پیدا کنیم. چرا که درک تکامل نظری و عملی دانشگاه به فهم وضعیت کنونی یاری می‌رساند و از آینده علمی ایران نیز تصویری روشن به دست می‌دهد.

۱. متن تمامی سخنرانی‌ها برگرفته از سایت خبری ریاست جمهوری است. <https://www.president.ir/fa>

مبانی نظری و مروری بر مطالعات گذشته

در فرایند نگارش مقاله، نخست استعاره‌های مفهومی علم، با ترکیب روش جستجوی واحدهای واژگانی مربوط به حوزه مقصد، به کمک نرم افزار واژه نمای انت‌کانت^۱ (آنتونی^۲، ۲۰۱۴)، و روش جستجوی دستی از پیکره استخراج شدند؛ سپس برای شناسایی و به دست دادن استعاره‌های مفهومی به کار رفته در مفهوم‌سازی علم و استخراج مفاهیم وابسته به علم، از روش جستجوی دستی استفاده شد. در این پژوهش از رویکرد معناسازی شناختی به استعاره به‌منظور تأکید بر شناسایی شیوه تفکر زیربنایی که تعیین‌کننده انتخاب واژگانی است استفاده می‌کنیم. ادعای اصلی این رویکرد این است که عبارات استعاری^۳ توسط استعاره‌های زیربنایی و یا مفهومی^۴ برانگیخته می‌شوند. منظور از برانگیختن در اینجا به این معناست که یک فکر منحصربه‌فرد داریم که تعدادی عبارت استعاری را شرح می‌دهد. یک عبارت استعاری فرمول الف همان ب است را دارد (مثلاً زندگی، سفر است). این بدان معناست که عبارت استعاری بسیاری (مثلاً بر سر دوراهی بودن، منحرف شدن از مسیر) وجود دارد که در آن‌ها یک حوزه تجربی (مانند زندگی) از طریق حوزه دیگری (مانند سفر) به‌طور نظام‌مند مفهوم‌سازی شده است. محور دیدگاه لیکاف به استعاره، اصل عدم تفاوت است، یعنی «نگاشت‌های استعاری، نشان‌نگاری شناختی حوزه مبدأ را، هماهنگ با ساختار ذاتی (ساختار طرح تصویری) حوضه مقصد، حفظ می‌کنند» (Lakoff G. 1993:215). این بدان معناست که دانش طرح‌واره‌ای تصویری ما از مکان‌های مقصد استعاری، محدودیت‌هایی را بر نگاشت‌های موجود اعمال می‌کند. بنابراین، نگاشت‌ها حاوی مجموعه‌ای از روابط و نه فقط مشخصه‌ها هستند زیرا آنچه منتقل می‌شود مجموعه دانشی است از رفتارها و روابط درونی آن‌ها، همان‌طور که در حوزه مقصد مشخص می‌شوند.

پژوهش حاضر به لحاظ روشی در چارچوب تحلیل انتقادی استعاره^۵ چارتریس‌بلک (۲۰۰۴) انجام می‌شود. این رویکرد حاصل توجه بیشتر زبان‌شناسی شناختی به عوامل فرهنگی و اجتماعی در کاربرد زبان و پیوند با گفتمان و مجذوب شدن تحلیل انتقادی گفتمان به نتایج پژوهش‌های انجام‌شده در زبان‌شناسی شناختی است (Li, W. 2016:92).

1 AntCont

2 Anthony

3 Metaphorical expressions

4 Underlying or conceptual

5 CMA

چارتریس بلک بر این باور است که استعاره مشخصه‌های زبانی، کاربردشناختی و شناختی دارد و بعد کاربردشناختی آن از اهمیتی ویژه برخوردار است که در مطالعات اخیر معناشناسی شناختی استعاره غافل مانده است. او رویکرد خود را که درصدد تبیینی جامع از استعاره با تلفیق دستاوردهای تحلیل انتقادی گفتمان، کاربردشناسی و معناشناسی شناختی بر مبنای شواهد پیکره‌ای است، «تحلیل انتقادی استعاره» نامید (Charteris-Black, J., 2004:13).

تحلیل گفتمان برخلاف تلقی ابتدایی از آن، صرفاً رویه‌ای در تحلیل یافته‌ها نیست، بلکه یک کل روش‌شناختی و نظری است که حاوی مفروضات هستی‌شناختی و معرفت‌شناسانه درباره نقش زبان در ساخت اجتماعی جهان می‌باشد. به علاوه دربرگیرنده مدل نظری و ارائه دهنده خطوط راهنمای روش‌شناختی در بررسی موضوعاتی خاص است (Jorgensen, Marianne & Phillips, Louise, 2002).

گفتمان‌ها نظام‌هایی خودبنیادند که برای دستیابی به قدرت، زبان و همه پدیده‌های دیگر را در سیطره خود می‌گیرند. پس به این ترتیب گفتمان، نظامی است که از زبان بزرگتر است و چگونگی آن را تعیین می‌کند (سلطانی، ۱۳۹۱: ۲۵). از این رو، می‌توان گفت تحلیل انتقادی استعاره توانمندسازی هدف‌دار تحلیل گفتمان انتقادی و نظریه استعاره مفهومی است. البته این رویکرد در ادامه دوباره پای مطالعات بلاغی و سبکی را نیز به مطالعات شناختی و گفتمانی استعاره باز کرد (Charteris-Black, J., 2014:1).

مطالعات پیشین

مطالعات متعددی تاکنون به بررسی ابعاد مختلف دانشگاه و آموزش عالی پرداخته‌اند. به عنوان مثال، جوسویسین، بریجز و جوسویسیوس (۱۳۹۰) به بررسی هدف و نقش آموزش عالی در توسعه ملی، معین (۱۳۹۸) به نسبت حکمرانی و دانشگاه، ساویز (۱۳۹۶) به مدیریت در آموزش عالی، عباباف (۱۳۹۸) به برنامه‌ریزی درسی پرداخته‌اند. عمده پژوهش‌ها در این میان معطوف به ابعاد مدیریتی دانشگاه و نظام آموزش عالی بوده‌اند.

در عین حال، پژوهش‌هایی نیز در خصوص مفهوم‌سازی علم و دانشگاه از منظر تحلیل استعاره صورت گرفته است. فرازمنند، سلطانی و حجازی (۱۴۰۲) نشان می‌دهند که چگونه علم به مثابه کالا و دانشگاه به بنگاه اقتصادی در ذهن سیاستمداران ایران مفهوم‌سازی شده است. به علاوه، در یکی از جدیدترین مطالعاتی که در زمینه استعاره‌های مفهومی و مقوله

دانشگاه انجام شده است، آلتینسوی و اوزیر^۱ (۲۰۲۲)، در مطالعه‌ای با عنوان «دانشگاه‌ها در نگاه دانش‌آموزان دبیرستانی و دانشگاهی: استفاده از استعاره برای توصیف دانشگاه‌ها»، نشان دادند که دانش‌آموزان دانشگاه را به‌عنوان یک مرکز رشد شخصی، مکانی برای شروع زندگی و یک مرکز اجتماعی و فرهنگی، و دانشجویان به‌عنوان یک مرکز توسعه فردی، مکانی برای آماده شدن برای زندگی و شروع به‌کار، مراکز توسعه شغلی، آزادی و مکانی که شادی و احساس تعلق را تقویت می‌کند. پژوهشی دیگر با عنوان «چگونه دانشجویان دانشگاه را از طریق استعاره‌ها مفهوم‌سازی می‌کنند؟»، با رویکرد پدیدارشناسی در دانشگاه‌های ترکیه در سال ۲۰۲۰-۲۰۲۱، توسط اسین‌هزار و دیگران^۲ (۲۰۲۲)، انجام شده است. نتایج نشان می‌دهد که دانش‌آموزان سال اول/دومی دانشگاه را با مفاهیم استعاری از قبیل «اعتماد»، «طبیعت» اما «دارای مرز» نشان می‌دادند، درحالی‌که جوانان/سالمندان دانشکده را همسو با مفاهیم استعاری همچون «پویا»، «ارزشمند» اما «ناخواسته» می‌دانستند.

همچنین آرکیماویکین^۳ (۲۰۱۵)، در مقاله‌ای تحت عنوان «بیانیه ماموریت دانشگاه‌های اتحادیه اروپا: آنچه که توسط استعاره‌ها محبوب می‌شود»، نشان می‌دهد که این بیانیه‌ها به سمت مصرف‌گرایی در آموزش و جامعه گرایش دارد. همچنین تحلیل استعاره‌های بیانیه‌های ماموریت ۲۰ دانشگاه اول اروپا، براساس رتبه‌بندی، منجر به دوخوشه استعاری؛ شخصیت‌پردازی و کمی‌سازی رایج شده است: به این معنا که؛ دانشگاه به‌عنوان یک فرد و نوعی کسب و کار تلقی می‌شود که برای قوی‌تر شدن، و به دست آوردن مزایای بیشتر از نظر افزایش تعداد دانشجویان، کارکنان، دستاوردها، و غیره از خود علاقه نشان می‌دهد. سوربا^۴ (۲۰۱۴)، نیز برای آشکار کردن استعاره‌هایی که توسط آموزش ارتقاء یافته‌اند، به استعاره‌های «آموزش جدید» و «مدرسه فعال» می‌پردازد. این استعاره‌ها، اغلب در مضامین خود به جهت‌گیری‌هایی از قبیل تدریس، ساختن، کاشت، فداکاری، اهدا کردن، درمان اشاره می‌کنند.

دالگیش و دیگران^۵ (۲۰۱۲) در مطالعه خود با عنوان «به سوی درک جدید از دانشگاه از طریق استعاره»، ضمن کشف ۱۳ مضمون استعاری از پیکره مورد آزمون خود نشان می‌دهد که در بیشتر استعاره‌هایی که شرکت‌کنندگان از آن‌ها استفاده می‌کردند، دانشگاه به‌عنوان مدرسه

1 Altınsoy & Özyer

2 Esin Hazar, Hatice Yıldız & Ebru Bozpolat

3 Arcimaviciene, L.

4 Csorba, Diana

5 Dalgiç, G., Karadeniz, Ş., & Onat, E. C

زندگی شناخته شده است. به‌طورمثال دانشگاه به‌عنوان مکانی برای آماده‌سازی زندگی، مکانی برای رشد و بلوغ فردی و... .

در همین راستا، لین^۱ (۲۰۱۰) نیز یک تحقیق کیفی در دانشگاه‌های تایوان انجام داد تا درک دانشجویان از زندگی دانشگاهی را بررسی کند. موضوعات استعاری آشکار شده در این مطالعه، موازی کاری با مطالعه سابان^۲ (۲۰۱۰) را نشان می‌دهد در مطالعه سابان، مدرسه به-عنوان مکانی برای نظم و کنترل و با استعاره‌هایی مانند زندان، قفس پرنده ینشان داده می‌شود. در مقاله‌ای دیگر با عنوان «عبارات استعاره‌ای که توسط دانشجویان دانشگاه در مورد خود به-عنوان زبان‌آموز زبان انگلیسی و در مورد معلمانشان»، ترونن^۳ (۲۰۰۳)، به این نتیجه می‌رسد که استعاره‌ها ابزارهای ذهنی ضروری، و یک ابزار حل مساله قابل اجرا در همه زمینه‌ها، از جمله یادگیری زبان و آموزش هستند و باید به‌عنوان جز جدایی‌ناپذیری از تفکر علمی دیده شوند، که بینش وجهت را حتی برای فنی‌ترین و نظری‌ترین ساخت‌ها فراهم می‌کنند. و اما در باب اهمیت مسیولیت اجتماعی «دانشگاه» می‌توان این گونه ذکر کرد که جهان امروز بر پایه دانش و توسعه روزافزون آگاهی اجتماعی در حال تغییر است و در این راستا، دانشگاه‌ها همواره با مسائل بی‌شماری روبرو بوده‌اند که ایران نیز همچون سایر نقاط جهان این مسائل و مشکلات را دارا است. نوگورا^۴ (۲۰۱۰) معتقد است که مسیولیت اجتماعی دانشگاه، توانایی دانشگاه به-عنوان یک نهاد برای نشر و اجرای مجموعه‌ای از اصول و ارزش‌ها، از طریق چهار فرایند کلیدی: «مدیریت، آموزش، تحقیق و توسعه» است، اما واسیلیسکو و دیگران^۵ (۲۰۱۰) دانشگاه را از دیدگاه شهروندی برای معنا دادن به مسیولیت اجتماعی دانشگاه مفهوم‌سازی کردند.

از جمله پژوهش‌های ایرانی که در زمینه مسیولیت اجتماعی دانشگاه انجام شده است می‌توان به پژوهشی که پیش‌قدم و پورعلی (۲۰۱۱)، با عنوان «تحلیل استعاری باورهای دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه تهران»، انجام داده‌اند اشاره کرد. نتایج این مطالعه نشان داد که رفتارگرایی در فرآیند تدریس غالب است. بیش از نیمی از استعاره‌ها استادان را در نقش‌های کلاسیک معلم به‌عنوان رهبر (فرمان بردار، روحانی، و مدیر)، ارائه دهنده دانش (کتاب جامع، کامپیوتر، و نوارکاست) نشان داد که دانشجویان صرفاً ربات‌ها، کارمندان و ماشین‌هایی

1 Lin, Y.

2 Saban, A.

3 Turunen

4 Noguera J.M

5 Vasilescu, Barna, Epure & Baicu,

هستند که توسط قدرت بیشتری کنترل می‌شوند و هیچ انتخابی برای آن‌ها در رابطه با اینکه چه چیزی و چگونه می‌خواهند مطالعه کنند، وجود ندارد.

در خصوص تاثیر کاربرد استعاره‌ها بر فرایند یادگیری نیز پژوهش‌های بسیاری انجام شده است. به‌طورمثال نورث کوت و تونی فترستون^۱ (۲۰۰۶)، در مقاله خود با عنوان «استعاره‌های جدید برای آموزش و یادگیری در دانشگاه»، آورده‌اند که معلمان و دانشجویان اغلب با استفاده از استعاره‌های تخیلی و هوشمندانه، باورهای خود را در مورد آموزش و یادگیری توضیح می‌دهند. ژانت لیتلمور^۲ (۲۰۰۱)، نیز در مقاله‌ای با عنوان «استعاره‌ها زمینه ساز بهبود آموزش و یادگیری»، آورده است که استعاره‌ها درک ما از فرآیند تدریس و یادگیری را می‌سازند. تمرمن^۳ (۲۰۰۰)، نیز معتقد است که تفکر استعاری در علم، ذاتاً مسئول درک انواع جدیدی از حقایق، فرآیندها یا سایر مقوله‌های دانش است.

محققین آموزشی نیز استعاره‌ها را به‌عنوان ابزاری برای دستیابی به باورهای بنیادین در مورد آموزش و یادگیری تحلیل می‌کنند. به‌طور مثال، نسپ دمیربیلک و سلالتین کورکماز^۴ (۲۰۲۱)، در مقاله‌ای با عنوان «مفهوم مطالعه به‌عنوان استعاره از منظر دانشجویان دانشگاه»، تلقی استعاری دانشجویان از مفهوم «مطالعه»، ادراک استعاری دانش‌آموزان از مطالعه را در محور تأثیر این مفاهیم بر زندگی واقعی آن‌ها ارزیابی کردند. همچنین در زمینه ارتباط استعاره‌ها و علم، مارسل هومر^۵ (۲۰۲۱)، در مقاله‌ای با عنوان «استعاره‌ها به‌عنوان مدل: به سوی گونه‌شناسی استعاره در علم باستان»، در خصوص نقش استعاره‌ها در توسعه مفاهیم علمی، آورده است که گونه‌شناسی استعاره‌ها در علم می‌تواند به درک چگونگی مفاهیم و استعاره‌های مورد استفاده برای توصیف آن‌ها کمک کند.

والترویت و میلان نی^۶ (۲۰۲۱)، نیز در مقاله‌ای با عنوان «استعاره‌ها در علم و هنر»، نشان می‌دهند استعاره‌ای که بر اساس قیاس‌های ساده به‌طور سیستماتیک دو یا چند حوزه بنیادی علم را به هم متصل می‌کند، به‌طور غیرمستقیم به اهداف معرفتی علم و موفقیت دیدگاه‌های نوآورانه در علم کمک کنند. همچنین سینتیاتیلور و برایان دوری^۷ (۲۰۱۸)، در خصوص

1 Northcote, M. & Fetherston

2 Jeannette Littlemore

3 Temmerman

4 Nesip Demirbilek and Celalettin Korkmaz

5 Humar, M.

6 Walter Veit & Milan Ney

7 Cynthia Taylor and Bryan M. Dewsbury

مشکلات و تعهدات مربوط به کاربرد استعاره در علم آورده‌اند که، دانشمندان برای درک پدیده‌های علمی و انتقال یافته‌های خود به عموم مردم به استعاره و قیاس متکی هستند. با این حال، استعاره‌ها علی‌رغم کاربردشان، می‌توانند استدلال علمی را محدود کنند، به سو تفاهم عمومی کمک کنند، و گاهی اوقات، سهواً کلیشه‌ها و پیام‌هایی را تقویت کنند که اهداف علم فراگیر را تضعیف می‌کنند. واضح است که نظریه استعاره‌های مفهومی در گستره وسیعی از ابعاد گوناگون علوم شناختی کاربرد داشته و پژوهش‌های بسیار زیادی در چارچوب آن انجام شده است که در حوزه معنایی و شناختی، به تعدادی از این آثار اشاره کردیم.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از روش‌های استدلال و تحلیل آماری کیفی استفاده می‌کند. پیکره زبانی این پژوهش شامل تمامی سخنرانی‌های روسای جمهور ایران، از سال‌های ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۲ در دوره‌های اصلاحات، اصول‌گرایی و اعتدال‌گراست که در ۵ مناسبت: روز دانش‌آموز، روز دانشجو، روز معلم، هفته پژوهش و آیین بازگشایی مدارس در آغاز سال تحصیلی، ایراد شده‌اند. در پیکره مرجع پژوهش حاضر برای مفهوم دانشگاه، استعاره‌های مفهومی متفاوتی به چشم می‌خورد که با درک این استعاره‌های مفهومی و تبیین آن‌ها به چرایی آن‌ها پی برده، به اندیشه‌های نهفته در آن‌ها دست می‌یابیم. رویه اصلی بررسی استعاره‌های مفهومی در این مجموعه سخنرانی‌ها بر پایه مفهوم «دانشگاه» است. به همین منظور حوزه‌های مبدا و مقصد استعاره‌های دانشگاه را پیدا کرده تا نگاهی از حوزه مبدأ با مفهومی عینی‌تر و قابل تجربه، به حوزه مقصد داشته باشیم. سپس استعاره‌های مفهومی «دانشگاه» در پیکره مرجع استنتاج کرده و به تاثیر یافت غیرزبانی (فرهنگی، سیاسی، اجتماعی) بر رویکرد سیاسیون نسبت به دانشگاه می‌پردازیم. از آن‌جا که بسیاری از مفاهیم به‌طور مستقیم بیان نمی‌شوند و با معانی تحت الفظی و مفاهیم عینی نمی‌توان به کنه آن‌ها دست یافت، در این پژوهش به تحلیل انتقادی استعاره‌های مفهومی «دانشگاه» با رویکردی شناختی-پیکره‌ای پرداخته می‌شود. در گام بعدی این استعاره‌ها به روش چارت‌ریس‌بلک، توصیف و تحلیل داده‌ها در ۳ مرحله تعیین، تفسیر و تبیین انجام یافته است.

در مرحله توصیف، پیکره‌ای حاصل از متن سخنرانی‌های سه رئیس جمهور ایران با تمرکز بر استخراج استعاره‌های زبانی دانشگاه، تهیه شده و کلیه استعاره‌های آن در قالب جدول فهرست و بر اساس حوزه مبدأ دسته‌بندی و تحلیل‌های کمی روی آن‌ها انجام یافته است. معیار

تشخیص استعاره در این مرحله وجود تنش معنایی است که خود حاصل صنایع ادبی زیر هستند:

تجسم: تجسم عبارت است از اشاره به چیزی انتزاعی با استفاده از کلمه یا عبارتی که در بافت‌های دیگر به چیزی عینی اشاره می‌کند. (Charteris-Black, J., 2004: 21).
تشخص^۱: ارجاع به چیزی غیرجاندار با استفاده از کلمه یا عبارتی که در بافت‌های دیگر به چیزی جاندار ارجاع می‌دهد (همان).

تشخص‌زدایی: تشخص‌زدایی عبارت است از ارجاع به چیزی جاندار با استفاده از کلمه یا عبارتی که در بافت‌های دیگر به چیزی غیرجاندار اشاره دارد (همان). در مرحله تفسیر، استعاره‌های مفهومی از روی استعاره‌های زبانی استخراج شده‌اند. در مرحله تبیین نیز استعاره‌های مفهومی کلیدی^۲ از روی استعاره‌های مفهومی استخراج و طبقه‌بندی و به بحث گذاشته شده‌اند. تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از طریق روش آماری در اکسل انجام شده است. لازم به ذکر است که در این پژوهش از هیچ‌گونه آزمونی جهت ارزیابی داده‌ها استفاده نشده است و تحلیل داده‌ها به صورت کیفی انجام گرفته است.

تحلیل داده‌ها

توصیف داده‌ها

بعد از پیاده‌سازی پیکره زبانی برگرفته از سخنرانی‌های سه گفتمان اصلاح‌طلبی، اصولگرایی و اعتدالگرایی، پیکره‌ای تقریباً ۱۷۷ هزار کلمه‌ای تهیه شد که از این بین تنها ۳۷۸ جمله حاوی واژه مفهومی مدنظر این پژوهش یعنی «دانشگاه» بود. تنها در ۵۲ عبارت، واژه دانشگاه به صورت استعاری استفاده شده بود. بنابراین، نسبت وقوع واژه دانشگاه به کل پیکره حدود ۰,۲۱٪ درصد است. فراوانی کاربرد واژه دانشگاه در گفتمان هر یک از سه رئیس‌جمهور در جدول شماره ۱ آمده است.

جدول شماره ۱: فراوانی کاربرد واژه دانشگاه در گفتمان هر سه رئیس‌جمهور

نام رئیس‌جمهور	خاتمی	احمدی‌نژاد	روحانی
مجموع	۵۷	۱۳۳	۱۸۸

1 Personification

2 key conceptual metaphors

باتوجه به روش تشخیص استعاره‌های چارتریس بلک در پیکره زبانی این پژوهش، ۵۲ عبارت استعاری وجود داشت که از این مجموع، ۲۴ استعاره از گفتمان سید محمد خاتمی و ۱۴ استعاره از گفتمان محمود احمدی‌نژاد و ۱۴ استعاره از گفتمان حسن روحانی استخراج شده است. نتایج آماری به دست آمده از تحلیل داده‌های این پژوهش نشان می‌دهد سید محمد خاتمی در مقایسه با دو رئیس‌جمهور دیگر، در سخنرانی‌های خود، از گفتمان استعاری بیشتر بهره برده است.

توصیف داده‌ها در گفتمان اصلاح‌طلبان

در ادامه تحلیل و توصیف چند نمونه از استعاره‌ها در سخنرانی‌های سید محمد خاتمی آمده است.

۱. ضرورت دارد تمامی دست‌اندرکاران به تفاهم بیشتر بین مجریان تولیدات صنعتی با دانشگاه و مراکز علمی-پژوهشی کمک کنند.^۱
- استعاره ← تفاهم بین دانشگاه با مجریان تولیدات صنعتی
۲. دانشگاه همواره در حساس‌ترین صحنه‌ها حضور داشته است.^۲
- استعاره ← حضور دانشگاه در صحنه
۳. باید به دانشگاه‌ها بیشتر توجه شود تا دانشگاه احساس حرمت کند.^۳
- استعاره ← احساس حرمت کردن دانشگاه
۴. با فشار، زور و تحمیل از بیرون دانشگاه به هر صورتی باشد نمی‌توانیم دانشگاه‌ها را راه برد.^۴
۵. استعاره ← راه بردن دانشگاه
۶. نه از بیرون چیزی به دانشگاه تحمیل شود و نه دانشگاه شتابزده عمل کند.^۵
- استعاره ← شتابزده عمل کردن دانشگاه
۷. اگر دانشگاه‌های ما دچار بی‌تفاوتی شوند باید نگران شد و از بی‌حرکتی دانشگاه‌ها خوشحال نبود.^۶

۱ شناسه خبر: ۴۶۷۷ - ۲۴ آذر ۱۳۸۳

۲ شناسه خبر: ۳۶۴۴ - ۱۶ آذر ۱۳۸۲

۳ شناسه خبر: ۳۶۸۱ - ۲۵ آذر ۱۳۸۲

۴ شناسه خبر: ۳۶۸۱ - ۲۵ آذر ۱۳۸۲

۵ شناسه خبر: ۳۶۸۱ - ۲۵ آذر ۱۳۸۲

۶ شناسه خبر: ۲۱۲۳ - ۱۹ آذر ۱۳۸۰

استعاره ← دچار بی‌تفاوتی شدن دانشگاه.

استعاره ← بی‌حرکی دانشگاه

در ادامه شیوه تشخیص استعاره و همچنین توصیف آن بر اساس رویکرد چارتریس بلک (۲۰۰۴) در مثال شماره ۷، به‌عنوان نمونه آمده است؛ تنش معنایی موجود در این مثال مربوط است به دچار بی‌تفاوتی و بی‌حرکی شدن دانشگاه، استعاره‌های مربوط به حالات روانی، که برای توصیف فرایندهای انتزاعی‌ای که مشخصه بارز دیدگاه متولیان امر آموزش از قبیل خوش‌بینی و بدبینی‌اند، کاملاً مناسبند. این استعاره‌ها بسیار رایج در بیان ارزیابی مثبت و منفی در گفتمان هستند.

کلیدمفهومی «دانشگاه شخص است»، به مفهوم‌سازی موسسات دانشگاهی و آموزش‌عالی منتهی می‌شود که با مشکلاتی مانند افسردگی، بیماری، بی‌تفاوتی و بی‌انگیزه بودن دست به گریبانند و مراحل این مشکلات گویی مراحل بیماری و حالات بد روانی هستند. از آن‌جاکه ما در مقطعی از زندگی، سلامتی خود را به لحاظ روحی و یا جسمی از دست داده‌ایم، این قالب مفهومی آسان درک می‌شود.

بنابراین، استعاره مفهومی «شرایط دانشگاه‌ها حالت سلامت روان است»، استلزام کلیدمفهومی «دانشگاه شخص است» در سطح عمومی و «آموزش‌عالی، انسان است»، در سطح حوزه خاص می‌باشد. همچنین با توجه به معیارهای چارتریس بلک برای تشخیص استعاره-مفهومی، از لحاظ معیارهای زبانی، دانشگاه انسان است «تشخص» است؛ زیرا در این جا «بی تفاوت بودن» که در بافت‌های دیگر به چیز جاندار ارجاع داده می‌شود، به «دانشگاه» که غیر جاندار است ارجاع داده شده است.

از لحاظ معیار شناختی نیز درک مفهوم انتزاعی «دانشگاه» بر اساس موقعیتی تجربه شده صورت می‌گیرد؛ بدان معنی که ما در زندگی عادی خود حالات روحی و روانی متعدد از قبیل بی‌تفاوتی و بی‌انگیزه بودن و افسردگی را تجربه کرده‌ایم؛ پس «دانشگاه» را بر اساس «انسان» سازمان‌دهی کرده‌ایم، یعنی برای فهم بهتر «دانشگاه» از حوزه مبدا «انسان» برای انتقال مفهوم حوزه مقصد «دانشگاه» استفاده کرده‌ایم. در این جمله «دانشگاه انسان است»، استعاره مفهومی است که با توجه به چارچوب نظری لیکاف و جانسون از نوع استعاره مفهومی «هستی شناختی» محسوب شده که براساس آن مفهوم انتزاعی به‌مثابه موجود یا شخص تلقی می‌شود و به راحتی برای ما قابل درک می‌شود.

توصیف داده‌ها در گفتمان اصول‌گرایان

در ادامه تحلیل و توصیف کیفی چند نمونه از استعاره‌ها در سخنرانی‌های محمود احمدی‌نژاد آمده است.

۱. موقعی حسرت این‌که دانشگاه بتواند با صنعت ارتباط برقرار کند و گره‌ای را از گره‌های جامعه باز کند، بردل مانده بود.^۱
استعاره ← دانشگاه گره‌گشا است
۲. باید اهداف عملیاتی بسیار بالایی تعریف و دانشگاه بسیج بشود و آن هدف را محقق و آن قله را فتح کند.
استعاره ← دانشگاه بسیج شود. استعاره: دانشگاه قله فتح کند.
۳. دانشگاه یک مدیریت کلان بکند و این طرح را تمام کند.^۲
استعاره ← دانشگاه مدیریت کند
۴. سیستم اداری محصول دانشگاه است، اما عادت نکرده از خاستگاه خودش بهره بگیرد.
دانشگاه هم حوصله ندارد.^۳
استعاره ← دانشگاه حوصله ندارد.
۵. هر گاه گروه اندکی به نام حرکت دانشجویی از مسیر آرمان‌ها فاصله گرفته‌اند، خود بدنه حقیقی دانشگاه آن‌ها را به کناری زده است.
استعاره ← کنار زدن دیگران توسط دانشگاه.
۶. اعتقاد من این است اگر احزاب و گروه‌ها دانشگاه را به حال خود رها نکنند، دانشجویان هیچ مشکلی با یکدیگر نخواهند داشت.^۴
استعاره ← رهاکردن دانشگاه به حال خود
۷. اگر دانشگاه قوی، منسجم و هدفمند حرکت کند همه مشکلات کشور حل می‌شود.^۵
استعاره ← هدفمند حرکت کردن دانشگاه

۱ شناسه خبر: ۳۴۳۶۱ ۲۶ آذر ۱۳۹۰

۲ شناسه خبر: ۳۴۳۶۱ ۲۶ آذر ۱۳۹۰

۳ شناسه خبر: ۳۴۳۶۱ ۲۶ آذر ۱۳۹۰

۴ ۲۰ آذر ۱۳۸۵ شناسه خبر: ۵۲۲۶

۵ ۲۰ آذر ۱۳۸۵ شناسه خبر: ۵۲۲۶

در ادامه توصیف و روش تشخیص استعاره در مثال آخر (شماره ۷)، به‌عنوان یک نمونه تحلیل آمده است؛ حرکت قوی، منسجم و هدفمند داشتن جز برای جانداران مفهوم نمی‌یابد. بنابراین کاربرد این واژگان نشان می‌دهد که تجربیات ذهنی افراد (قدرت داشتن، هدفمند بودن) که برای بازنمایی مفاهیم انتزاعی (مانند علم، اندیشه، ذکاوت و غیره) به کار می‌روند به گونه‌ای هستند که گویی این پدیده‌های غیرجاندار تجربیات ذهنی مد نظر را تجربه کرده‌اند. بنابراین، «دانشگاه، انسان است»، استلزام ویژه‌ای برای کلیدمفهومی «جامعه انسان است»، در حوزه آموزش است. از لحاظ مفهومی استعاره «حالت دانشگاه، حالت سلامت روان است»، مصداق مهمی برای کلیدمفهومی حوزه مختص «آموزش، انسان است»، در اختیارمان می‌گذارد. در اینجا نیز با رابطه تنگاتنگ و متناظر دانشگاه و جامعه رو به رو هستیم و می‌توان گفت که فعالیت اجتماعی هدفمند، سفر در امتداد مسیر به سوی مقصد است.

بنابراین می‌توان گفت که هدف از کاربرد این استعاره، اعمال دانش معرفت‌شناختی نسبت به حوزه مبدا (انسان) جهت شرح هدف استعاری تغییر در ارزش آموزش و نقش دانشگاه است. همچنین با توجه به معیارهای چارتریس‌بلک، از لحاظ معیارهای زبانی، دانشگاه انسان است، «تشخص» است؛ زیرا در اینجا «حرکت کردن و هدف داشتن» که در بافت‌های دیگر به چیز جاندار ارجاع داده می‌شود، به «دانشگاه» که غیرجاندار است ارجاع داده شده است. از لحاظ معیار شناختی نیز درک مفهوم انتزاعی «دانشگاه» بر اساس موقعیتی تجربه شده صورت می‌گیرد؛ یعنی برای فهم بهتر «دانشگاه» از حوزه مبدا «انسان» برای انتقال مفهوم حوزه مقصد «دانشگاه» استفاده کرده‌ایم.

توصیف داده‌ها در گفتار اعتدال‌گرایان

در ادامه تحلیل و توصیف چند نمونه از استعاره‌ها در سخنرانی‌های حسن روحانی آمده است.

۱. دانشجو و دانشگاه امروز با صدای رسا و بدون لکنت زبان سخن می‌گویند^۱.

استعاره ← سخن گفتن دانشگاه

۲. دانشگاه پیشران و پیشتاز بوده همانند حوزه‌های علمیه. هم فیضیه و هم دانشگاه حق بزرگی به گردن ما دارند.^۲

۱ شناسه خبر: ۱۰۶۱۳۵ - ۱ مهر ۱۳۹۷

۲ شناسه خبر: ۹۶۶۷۰ - ۱۶ آذر ۱۳۹۵

- استعاره ← پیش‌رانی دانشگاه. استعاره ← حق داشتن دانشگاه به گردن دیگران
۳. دانشگاه هم باید نقاد باشد، البته با بیان احسن.^۱
- استعاره ← نقاد بودن دانشگاه
۴. برای اینکه دانشگاه بتواند مطالبات اجتماعی و کشوری را درست و رسا پاسخ گوید و به-عنوان بهترین و قوی‌ترین یار برای دولت و حل مشکلات جامعه باشد، نیازمند تغییرات و تحولات فراوان است.^۲
- استعاره ← پاسخگو بودن دانشگاه / استعاره ← دانشگاه یار دولت است.
۵. دانشگاه را به مقام و منزلتی برسانیم که در پایان تحصیل دانشجو، دل‌های فراوانی خوشحال شوند.^۳
- استعاره ← دانشگاه را به مقام رساندن
۶. اکنون دانشگاه هم از استقلال و هم آزادی گله دارد.^۴
- استعاره ← گله مندی دانشگاه
۷. دانشگاه باید روی پای خودش بایستد و مستقل باشد.^۵
- استعاره ← روی پای خود ایستادن دانشگاه
- در ادامه از میان ۷ مثال مذکور مورد آخر به‌عنوان نمونه توصیف و شیوه تشخیص استعاره‌های آن شرح داده می‌شود؛ مفهوم استقلال دانشگاهی یک مفهوم ثابت و پایدار در طول زمان نبوده است، بلکه مفهوم استقلال باید در یک فرآیند دموکراتیک از تعامل سه جانبه بین دانشگاه، دولت و جامعه به دست آید و طی آن حدود و ثغور استقلال؛ اصلاح و بازتعریف و در طول زمان، ارزش‌های جدیدی را شامل می‌شود. با توجه به معیارهای چارتریس‌بلک برای تشخیص استعاره مفهومی، از لحاظ معیارهای زبانی، روی پای خود ایستادن دانشگاه «تشخیص» است؛ زیرا در این جا «استقلال داشتن» که در بافت‌های دیگر به چیز جاندار ارجاع داده می‌شود، به «دانشگاه» که غیرجاندار است ارجاع داده شده است و تنش معنایی ایجاد کرده و به-عنوان استعاره تشخیص داده شده است.

۱ شناسه خبر: ۹۶۶۷۰ - ۱۶ آذر ۱۳۹۹

۲ شناسه خبر: ۷۷۲۲۵ - ۱۴ اردیبهشت ۱۳۹۳

۳ شناسه خبر: ۷۷۲۲۵ - ۱۴ اردیبهشت ۱۳۹۳

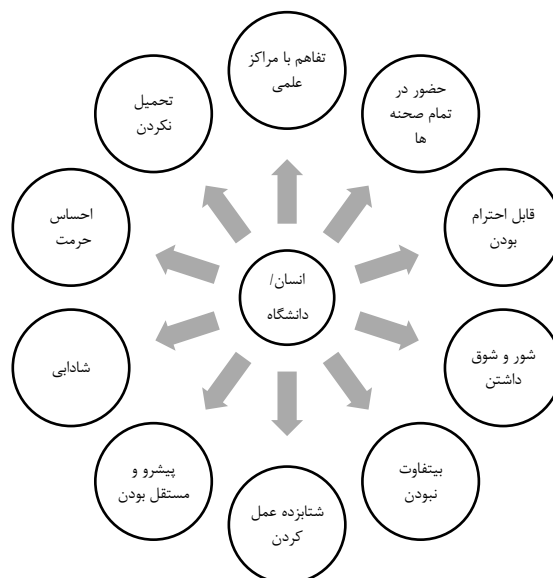
۴ شناسه خبر: ۱۰۶۱۳۵ - ۱ مهر ۱۳۹۷

۵ شناسه خبر: ۹۰۸۲۲ - ۱۶ آذر ۱۳۹۴

از لحاظ معیار شناختی نیز درک مفهوم انتزاعی «دانشگاه» بر اساس موقعیتی تجربه شده صورت می‌گیرد؛ بدان معنی که ما در زندگی اجتماعی خود، استقلال داشتن را تجربه کرده‌ایم؛ پس «دانشگاه» را بر اساس «انسان» سازمان‌دهی کرده‌ایم، یعنی برای فهم بهتر «دانشگاه» از حوزه مبدا «انسان» برای انتقال مفهوم حوزه مقصد «دانشگاه» استفاده کرده‌ایم. در این جمله نیز «دانشگاه انسان است»، باتوجه‌به چارچوب نظری لیکاف و جانسون از نوع استعاره مفهومی هستی‌شناختی محسوب می‌شود.

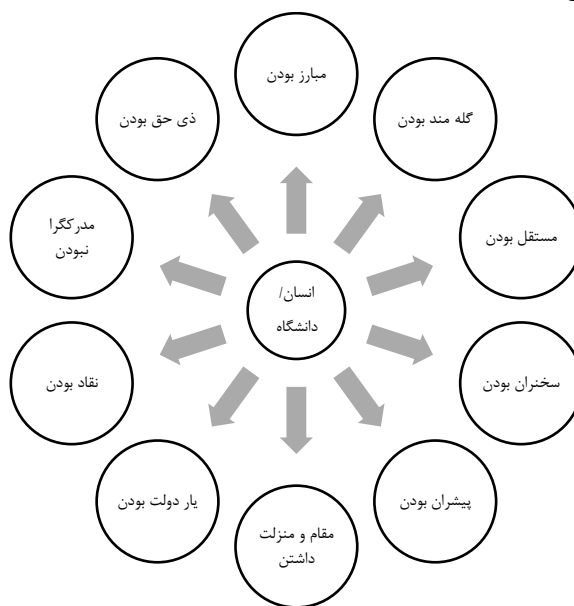
تفسیر داده‌ها

از آن‌جاکه استعاره‌ها در تجربه ذهنی ریشه دارند، بنا به گفته لیکاف و جانسون (۱۹۸۰)، آن‌ها در درک آنچه در اطراف ما می‌گذرد، ضروری هستند. در نتیجه، استعاره‌ها باید به‌عنوان یک جز جدایی‌ناپذیر از تفکر غالب سیاستمداران دیده شوند، که بینش و جهت را حتی برای فنی‌ترین یا نظری‌ترین ساخت‌ها فراهم می‌کنند. بنابراین تفسیر، تحلیل و بررسی بسامد کاربرد هر یک از استعاره‌های مفهومی، در مجیز ساختن محقق به ابزارهایی برای فهم چگونگی بازنمایی دال‌ها و تکنیک‌های مورد استفاده گوینده در جهت مقبولیت گزاره‌ها و اثرگذاری بر مخاطب و همچنین در رسیدن به تصویری کلی از گفتمان ارائه‌شده توسط هر یک از رؤسای جمهور، مؤثر بوده است.

نمودار شماره ۱. مفهوم‌سازی دانشگاه در گفتار اصلاح‌طلبان

از آن جاکه استعاره‌ها در توصیف خود محدود هستند و تنها می‌توانند یکی از ویژگی‌های پدیده‌ای که توصیف می‌کنند را منعکس کنند، مجموعه‌ای از استعاره‌ها برای توصیف جامع مفهوم «دانشگاه» به کار رفته است. در مجموع ۲۴ عبارت استعاری از تحلیل گفتمان اصلاح-طلبی استخراج شده است که در تمامی این موارد «دانشگاه» به‌مثابه شخصی است که افعال و صفات متفاوتی به خود گرفته است: تفاهم داشتن با مراکز علمی، حضور در تمامی صحنه‌ها، قابل احترام بودن، اشتیاق داشتن، شتابزده عمل کردن، پیشرو بودن، استقلال داشتن و غیره از این قبیل افعال هستند. تا پیش از این اغلب استعاره‌هایی که مفهوم دانشگاه را توصیف می‌کردند، دانشگاه به‌عنوان مکانی برای آموزش و یادگیری بود. لیکن در پیکره مورد تحلیل این پژوهش به‌مثابه شخص است و نه مکان. این یافته می‌تواند منعکس کننده این واقعیت باشد که گفتمان اصلاح‌طلبی، «دانشگاه» را با ارزش‌گذاری‌های مثبتی مفهوم‌سازی می‌کنند و در مقایسه با دو گفتمان دیگر، بسامد کاربرد واژه‌هایی با مضمون احترام به «دانشگاه» و «دانشجو» بیشتر از به چشم می‌خورد.

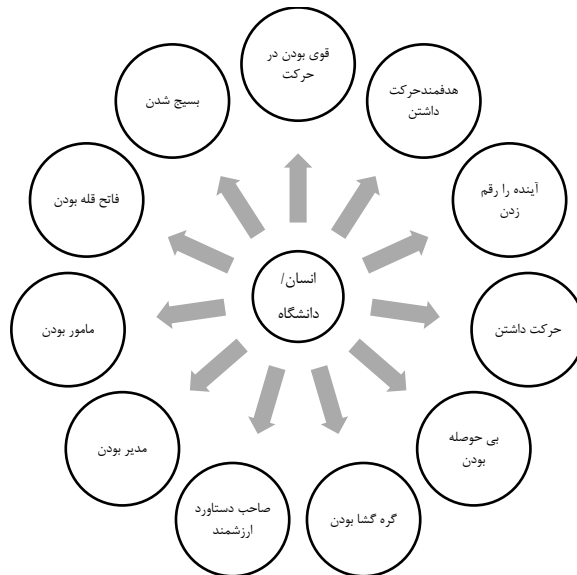

نمودار شماره ۲. مفهوم‌سازی دانشگاه در گفتمان اصول‌گرایان

در مجموع ۱۴ عبارت استعاری از تحلیل گفتمان اصول‌گرایی استخراج شده است که در تمامی این موارد نیز «دانشگاه» به‌مثابه شخص است و با مضامینی از قبیل؛ مبارز بودن، نقاد

بودن، ذی‌حق بودن؛ جلودار بودن، یاور دولت بودن و غیره مفهوم‌سازی شده است. نقاد و سخنران بودن در میان سایر استعاره‌ها از بسامد بیشتری برخوردار بودند.

نمودار شماره ۳. مفهوم‌سازی دانشگاه در گفتمان اعتدال‌گرایان

گفتمان اعتدال‌گرایی در این مطالعه تصویری استعاری از «دانشگاه» به‌عنوان شخصی مدبّر و هدفمند که می‌تواند فاتح قلل موفقیت برای کشور باشد، با ۱۴ عبارت استعاری مانند: قوی بودن، هدف داشتن، مدیر و مامور بودن، گره‌گشا بودن و آینده را رقم‌زدن و... نشان می‌دهد که همچون دو طیف سیاسی دیگر، در تمامی این موارد نیز «دانشگاه» به‌مثابه شخصی است که به شیوه‌ای متفاوت و مبتنی بر رویکرد سیاسی آن گفتمان بازنمایی شده بود. در مقایسه با دو گفتمان دیگر، بسامد کاربرد واژه‌هایی با مضمون مدیریت و تدبیر بیشتر به چشم می‌خورد.

تبیین استعاره‌های مفهومی کلیدی

باتوجه به رویکرد چارتریس‌بلک (۲۰۰۴)، درمرحله تبیین، به دلایل گزینش استعاره‌ها توسط کاربران زبانی، الگوهای استعاری استخراج‌شده و به بررسی بسامد کاربرد و تعیین انگیزه‌های ایدئولوژیک آن‌ها پرداخته می‌شود. وی معتقد است که در تحلیل گفتمان «سنتی» یا «متعارف» الزاما انگیزه کاربران زبان بررسی نمی‌شود، اما در تحلیل گفتمان انتقادی در پس هر کنش گفتمانی هدفی آگاهانه وجود دارد (ص ۴۵). همچنین وی معتقد است در تحلیل گفتمان

سنتی تمرکز بر چگونگی معناسازی بین جملات و پاره گفتارهاست در صورتی که در تحلیل استعاره انتقادی تمرکز بر انتخاب‌هایی است که در تولید متون اعمال می‌شود و همین‌طور بر عواملی که این انتخاب‌ها و تأثیر آن‌ها را محدود می‌کنند؛ به همین دلیل تحلیل انتقادی استعاره شامل تحلیل ایدئولوژیک محتویات متنی ضمنی است و متون به اندازه آنچه در نگاه نخست به نظر می‌رسد منفعل نیستند (همان).

در استعاره‌های مفهومی ممکن است برای مفهوم‌سازی یک حوزه مقصد از حوزه‌های مبدا متفاوت استفاده شود. این عامل باعث ایجاد استعاره‌های متفاوت برای مفهوم خاصی در فرهنگ‌ها و افراد مختلف می‌شود. این استعاره‌ها توصیف مشترکی از یک مفهوم ارایه نمی‌دهند، بلکه جنبه‌های متفاوت آن را به‌طور جداگانه توصیف می‌نمایند (Lakoff G, & Jonson M., 1980) اما در پیکره پژوهش حاضر، به‌منظور مفهوم‌سازی حوزه مقصد «دانشگاه» تنها از یک حوزه مبدا استفاده شده است و آن هم «دانشگاه انسان است» می‌باشد.

با وجود شباهت در استفاده جریان‌های سیاسی از حوزه مبدأ استعاره‌ها، تفاوت‌هایی در فراخوانی هستی‌های این حوزه مشاهده می‌شود که بازتاب تفاوت‌های ایدئولوژیک این جریان‌هاست و در ادامه به تفصیل به این تفاوت‌ها اشاره شده است: نمودارهای زیر مفهوم‌سازی «دانشگاه» در گفتمان دولت‌های اصلاح‌طلب، اصول‌گرا و اعتدال‌گرا باتوجه‌به رویکرد و فضای غالب در زمان هر یک از رؤسای جمهور ایران را نشان می‌دهند.

در پیکره زبانی پژوهش حاضر مفهوم‌سازی «دانشگاه»، در هیبت انسان، در استعاره‌هایی از قبیل گره‌گشا، فتح‌قلل، مبارز، مدیر، نقاد، پیشران، یار دولت، و غیره نمایان شده است. بر این باوریم که همه اینها با استعاره مفهومی «دانشگاه‌ها، مردم هستند» قابل توضیح است.^۱ همچنین توضیح می‌دهیم که چگونگی طیفی از افعال جاندار برای توصیف دانشگاه‌ها به‌کار می‌روند، وقتی که گوینده می‌کوشد آن‌ها را تحت نظارت و در نتیجه قابل پیش‌بینی بازنمایی کند (مانند بسیج شدن، مدیریت‌کردن، حوصله‌نداشتن، هدفمند حرکت کردن، در صحنه حضورداشتن، حق‌به‌گرددن دولت داشتن، روی پای خود ایستادن و غیره). بنابراین، انتخاب نظام‌های استعاری

۱. قابل ذکر است برخی ممکن است این مورد را نه استعاره مفهومی، بلکه مجاز مفهومی در نظر بگیرند چون نوعی رابطه مجاورت میان انسان/دانشگاه وجود دارد. اما با توجه به این که مجاورت امری طیفی است در برخی موارد بین تمایزگذاری دقیق میان استعاره و مجاز اختلاف نظر وجود دارد. به هر حال، چون این امر در تحلیل نهایی ما در این مقاله تأثیر چندانی ندارد، ما همه این موارد استعاره مفهومی در نظر گرفتیم.

جاندار از غیرجاندار، این دیدگاه معرفت شناختی را منعکس می‌کند که آیا رویدادهای توصیف شده تحت نظارت انسان مفهوم‌سازی می‌شوند یا خیر.

جدول شماره ۲. نمونه استعاره و استعاره‌های مفهومی در پیکره

استعاره مفهومی	استعاره		
تغییرات و سیاست‌های دانشگاه سلامت ذهن است	۱. تفاهم بین دانشگاه و صنعت	استعاره مفهومی کلیدی انسان اقتصاد است	اصلاح طلبان
تغییرات و سیاست‌های دانشگاه سلامت ذهن است	۲. احساس حرمت کردن دانشگاه		
تغییرات و سیاست‌های دانشگاه سلامت ذهن است	۳. حفظ احترام دانشگاه		
تغییرات و سیاست‌های دانشگاه سلامت جسم است	۴. رو به جلو راه بردن دانشگاه		
تغییرات و سیاست‌های دانشگاه سلامت جسم است	۵. شتابزده عمل نکردن دانشگاه		
تغییرات و سیاست‌های دانشگاه سلامت جسم است	۶. حضور دانشگاه در تمام صحنه‌ها		
تغییرات و سیاست‌های دانشگاه سلامت جسم است	۷. بی‌تحرکی دانشگاه		
تغییرات و سیاست‌های دانشگاه سلامت ذهن است	۱. گره گشا بودن دانشگاه	استعاره مفهومی کلیدی انسان اقتصاد است	اصول گرایان
تغییرات و سیاست‌های دانشگاه سلامت ذهن است	۲. بی‌حوصله بودن دانشگاه		
تغییرات و سیاست‌های دانشگاه سلامت ذهن است	۳. رها کردن دانشگاه به حال خودش		
تغییرات و سیاست‌های دانشگاه سلامت جسم است	۴. بسیج شدن دانشگاه و فتح قلل		
تغییرات و سیاست‌های دانشگاه حرکات فیزیکی و برخورد است	۵. کنار زدن افراد توسط دانشگاه		
تغییرات و سیاست‌های دانشگاه سلامت جسم است	۶. مامور کردن دانشگاه		
تغییرات و سیاست‌های دانشگاه سلامت جسم است	۷. هدفمند حرکت کردن دانشگاه		
تغییرات و سیاست‌های دانشگاه حرکات فیزیکی و برخورد است	۱. نقاد بودن دانشگاه	استعاره مفهومی کلیدی انسان اقتصاد است	اعتدال گرایان
تغییرات و سیاست‌های دانشگاه سلامت جسم است	۲. پیشران و جلو دار بودن دانشگاه		
تغییرات و سیاست‌های دانشگاه سلامت ذهن است	۳. بدون لکنت سخن گفتن دانشگاه		
تغییرات و سیاست‌های دانشگاه سلامت ذهن است	۴. حق به گردن دولت داشتن دانشگاه		
تغییرات و سیاست‌های دانشگاه سلامت ذهن است	۵. یار دولت بودن دانشگاه		
تغییرات و سیاست‌های دانشگاه سلامت ذهن است	۶. ارتقا مقام دانشگاه		
تغییرات و سیاست‌های دانشگاه سلامت ذهن است	۷. گله‌مندی دانشگاه از عدم استقلالش		
تغییرات و سیاست‌های دانشگاه سلامت جسم و ذهن است	۸. روی پای خود ایستادن دانشگاه		

عبارات درون جدول مصداق‌هایی هستند برای استعاره جاندار، استعاره‌های مفهومی‌ای که هر کدام به نوبه خود مبتنی هستند بر مفهوم‌سازی عام «دانشگاه، انسان است». با توجه به اهمیت بالایی که دانشگاه‌ها و در کل نظام آموزشی در یک کشور دارد، در برخی گفتمان‌ها به‌مثابه انسانی بازنمایی می‌شوند که در معرض خطر قرار دارند، و این بدان معناست که با توجه به جایگاه مهم نظام آموزشی و آموزش عالی ظهور و بروز این حالات بایست مورد بررسی قرار گیرد. بنابراین استعاره‌های مفهومی مستخرج از این پیکره در دو دسته مرتبط با سلامت حالات ذهنی و سلامت حالات جسم، جهت بازنمایی شرایط و وضعیت نظام آموزشی کشور طبقه‌بندی می‌شوند. در زبان محاوره، این حالات با اشاره به اصطلاحات مربوط به بخش‌های بدن که در باور عامه با حالات ذهنی مرتبطند واژگانی می‌شوند. برای مثال باهم‌آیی بی‌حوصله و دانشگاه عدم قطعیت حالات ذهنی را بازنمایی می‌کند.

استعاره انسان‌مدارانه یا انسان‌انگاری یا تشخیص، معادل یعنی بخشیدن صفات و خصایص انسانی به اشیاء و مظاهر طبیعت و موجودات غیر ذی‌روح یا امور انتزاعی؛ به این معنی که گوینده، برای آن‌ها خصوصیت انسانی تصور کند و صفت یا اعمال یا احساس‌های انسانی را به آن‌ها نسبت دهد با این ترتیب به آن‌ها حس و حرکت بخشد (میرصادقی، ۱۳۷۶: ۷۰).

به‌نظرمی‌رسد استعاره‌های مربوط به حالت‌های روانی برای توصیف فرایندهای انتزاعی‌ای که مشخصه بارز دیدگاه سیاست‌مداران از قبیل خوش‌بینی و بدبینی‌اند، کاملاً مناسب هستند. تعداد زیادی از کلید واژه‌های مرتبط با سلامت ذهن و روان با فراوانی بالایی در پیکره وجود دارند و در دو حالات مثبت و منفی نمود پیدا می‌کنند به‌طورمثال بی‌حوصلگی دانشگاه نشان‌دهنده حالات روانی منفی است و بدون لکنت سخن گفتنش نشان‌دهنده حالات روانی مثبت است. تجربیات ذهنی افراد که در دانشگاه برای بازنمایی مفاهیم انتزاعی مانند (دانش، علم، ...) به کار می‌روند به گونه‌ای هستند که گویی این پدیده‌های غیرجاندار تجربیات ذهنی مدنظر را تجربه کرده‌اند. چون جایگاه مفعول گزارش به نقش فاعل تغییر جایگاه داده است. بنابراین، «دانشگاه انسان است»، استلزامی برای کلیدمفهومی «دانشگاه بدن است»، در پیکره پژوهش حاضر است. از لحاظ مفهومی نیز استعاره مفهومی حالات دانشگاه، حالات سلامت جسم است استلزام کلیدهای مفهومی «دانشگاه شخص است» در سطح عمومی و «دانشگاه انسان است» در سطح حوزه خاص می‌باشد. بنابراین هدف کاربرد این استعاره‌ها، اعمال دانش معرفت‌شناختی نسبت به حوزه مبدا (در اینجا انسان) جهت شرح هدف استعاری تغییر در وضعیت نظام آموزشی است. در این مورد تناظر مفهومی وجود دارد، از این جهت که همان‌طور که بیماری ذهنی و جسمی می‌تواند به‌طور-

تصادفی و با سرعتی نگران‌کننده گسترش یابد، همین وضعیت در مورد حرکت دانشگاه و به‌طور خاص رویکرد و عملکرد آن در حوزه آموزش صدق می‌کند.

اگرچه استعاره‌های سلامت جسمی نسبت به سلامت روانی در گفتمان هر سه جریان سیاسی کم‌اهمیت‌ترند، اما بخش مهمی از کلیدمفهومی عام «دانشگاه، انسان است» را شکل می‌دهند. از آن‌جا که وظیفه علم پیش‌بینی بر اساس اصول شکل یافته از مشاهدات است، تفاوت بین رویکردهای اتخاذ شده نسبت به سیستم آموزشی یک کشور و همچنین بازخورد و تأثیر آن بر دیگر نهادهای وابسته و متأثر از نظام آموزشی، قابل اندازه‌گیری و شرح است. چون تغییر، فرایندی انتزاعی است جای تعجب ندارد که از «تشخص» برای توصیف آن بر حسب حرکات فیزیکی استفاده شده است. «تشخص»، یا بیان زبانی رویدادهای انتزاعی به صورت عینی، آن‌ها را برای خوانندگان عادی و غیرمتخصص قابل فهم‌تر می‌کند (Charteris-Black, J., 2004).

208) پس می‌بینیم که بافت‌های مختلفی از یک فعل می‌توانند مطابق با نوع ارزش‌گذاری مد نظر، جنبه‌های متفاوتی از طرحواره تصویری مبدا را استخراج کنند. تمام این نظام‌های استعاری می‌توانند با ارجاع به فرضیه تجربی زبانشناسی شناختی^۱ (بر این اساس که تجربه جسمی ما مبنای مفهوم‌سازی انتزاعی‌تر است) و شواهد کاربردشناختی‌ای توضیح داده شوند که از انواع ارزش‌گذاری‌های متعارف به کاررفته در پیکره بیان شد. در این پژوهش نیز، مفهوم «دانشگاه» به کلیدهای مفهومی عام «دانشگاه به‌مثابه موجودی زنده» وابسته است که در معرض تزلزل و نوسانات در خصوص سلامت جسمی و روانی قرار دارند. استدلال کردیم که کلیدمفهومی «دانشگاه، انسان است» نسخه‌ای خاص از توالی کلیدمفهومی «جامعه، بدن است» می‌باشد. اینها نمونه‌های «تشخص» هستند زیرا طرح‌های ذهنی مربوط به جنگیدن، و مراحل و ماهیت بیماری روحی و جسمی، قالبی مفهومی را برای طیف گسترده‌ای از استعاره‌های استفاده شده در خصوص عملکرد آموزش عالی و نظام آموزشی کشور، فراهم می‌کنند.

توجه به سه جناح سیاسی اصلاح‌طلب، اصول‌گرا و اعتدال‌گرا که به ترتیب، خاتمی، احمدی‌نژاد و روحانی به آن‌ها متعلق‌اند، ما را به این گمانه رهنمون می‌کند که تاکیدگفتمان اصلاح‌طلبان بر آزادی و حفظ حرمت دانشگاه، دانشجویان و جامعه‌مدنی است و در مقایسه با گفتمان اصلاح‌طلبی، از نگاه اصول‌گرایان دانشگاه با مفاهیمی از قبیل بسیجی، مبارز و آرمان-خواه مفهوم‌سازی می‌شود و دانشجو فی‌نفسه دارای حرمت و اختیار نیست، بلکه وقتی باور به

1 Cognitive linguistic experiential hypothesis

عقاید دینی و سیاسی حاکم پیدا کند صاحب حرمت خواهد شد. از آن جاکه، نظام سیاسی نیز در راستای تقویت حوزه سیاسی به‌عنوان یکی از مهمترین نیازهای خویش؛ از سازمان‌های علمی و تربیتی همانند دانشگاه، انتظار دارد تا دانش سیاسی و توسعه فرهنگ آن‌را، بر الگوهای مورد هدف خویش بنا نهد تا در جامعه مورد هدفش یکپارچگی اعتقادی موجود شود، بنابراین دانشگاه رفته‌رفته به نهادی برای صدور مدرک فروکاسته خواهد شد که تنها درصدد نمایه سازی‌های کاذب به جهت رقابت با سایر دولت‌ها می‌باشد و نیازمند بازبانی هویت خویش به‌عنوان مرجعیت علمی است که لازمه آن شکل‌گیری اجتماعات علمی بی‌طرفی است تا به‌عنوان گروه مرجع به تولید علم نافع و عرضه آن در سطوح مختلف از بومی تا بین‌المللی و مبتنی بر الگوی زمینه‌پردازند. چراکه یکی از تبعات دخالت دولت در نظام دانشگاهی، جاماندگی علم در دانشگاه است. از این نظر، نظام آموزش عالی زمانی می‌تواند موثر واقع افتد که دانش تولیدی دانشجویان خود را صرف نظر از باورهای شخصی آن‌ها، در چرخ‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و ... وارد نماید و شاهد حرکت این چرخ‌ها بر روی ریل علمی و بومی خویش باشد. دخالت دولت و در غل و زنجیر کردن نظام آموزشی به بهانه همسو نبودن با باورهای دینی و سیاسی دولت‌مردان، کارکرد دانشگاه را به مکانی تنها برای گذراندن معاش دانشگاهیان از یک سو و تولید علم در قفس کتابخانه‌های دانشگاهی از دیگر سو تبدیل خواهد کرد. همچنین فرایندهای فکری و علمی در چنین دانشگاهی از پیش تعیین شده است چنان‌که امکان تحقیق و پژوهش‌های آزاد، سازنده و حقیقی را به حد علم فرمایشی می‌کاهد. در این نظام دانشگاهی در بهترین شکل، تحقیق و پژوهش در محدوده نظریات موجود و وارداتی که از قبل به دانشگاه‌ها ورود پیدا کرده بودند، انجام خواهند شد.

از این روست که گفتمان اعتدال‌گرایی با مشاهده آسیب‌های جبران‌ناپذیر تداخل اعتقادات دینی و سیاسی با تصمیم‌گیری‌های اخذ شده توسط متولیان امر آموزش رویکردی متفاوت از دولت قبل اتخاذ می‌کند و بر آزادی علمی در دانشگاه‌ها تاکید بیشتری دارد. تا آن جاکه روحانی در ۲۲ مهر سال ۱۳۹۲^۱ در مراسم بازگشایی دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی در دانشگاه تهران می‌گوید: «ما جامعه استوانه نمی‌خواهیم، ما نیاز به هرم داریم و باید بدانیم در قله چه کسانی باشند و در قاعده چه کسانی؟ باید در دانشگاه‌های کشور، زبان علم و تحقیق زبان رسمی باشد.

در دانشگاه در کنار این زبان، فقط قانون باید حکمفرما باشد. این دولت فشارهای محفلی را بر دانشگاه نخواهد پذیرفت، ما در دنیایی زندگی می‌کنیم که دیوارها، دروازه‌ها و مرزبندی‌ها به صورت سابق وجود ندارد. جهانی‌شدن را باور کنیم و بر خود تکیه کنیم. هیچ‌گاه بر دیگری تکیه نکنیم؛ اما یادمان باشد که باید همبستگی و همزیستی مسالمت‌آمیز با همه کشورهای دوست یا حتی با همه کشورهای جهان به صورتی داشته باشیم.

اما در ادوار اصول‌گرایی، این سکان‌داری سیاسی به مذاق دولتمردان خوش نیامده و از اینرو دولت تلاش می‌کند تا با ورود بر تولید محتوای علمی و کنترل سازمانی نظام آموزش عالی بتواند به قالب‌سازی رفتار اندیشمندان در جهت همراهی با اهداف و خواسته‌های خویش و یا خانه‌نشینی افکار و ایده‌های سیاسی آن‌ها، دست پیدا کند. به این ترتیب، شاید بتوان این پژوهش را مؤید ظهور گفتمان علمی تأثیرگذارتری در حوزه مدیریت دانشگاه‌های ایران دانست؛ گفتمانی که کلیشه‌های دینی و سیاسی را درمی‌نوردد و بر برون‌دادهای علمی و هم‌تراز با آموزه‌های بین‌المللی و همچنین بر ارتقا سلامت و مسیولیت اجتماعی دانشگاه‌ها در کشور تاکید دارد.

نتیجه‌گیری

توسعه متعادل و نظام‌مند دانشگاه، نیازمند برنامه‌ریزی، مدیریت و سازگاری با محیط درون‌سازمانی و محیط بیرونی دانشگاه به منظور پاسخگویی به نیازهای جامعه است. بدین جهت، بررسی و شناخت عوامل تأثیرگذار در فرآیند توسعه دانشگاهی می‌تواند نمایی از این تبیین‌ها را ترسیم نماید. به همین منظور در ۱۰ سال اخیر، فضای بسیار پرباری از تحلیل استعاره در مطالعات گفتمانی رسانه، سیاست، و آموزش در چارچوب نظریه استعاره‌مفهومی و تحلیل گفتمان انتقادی، ایجاد شده است که این الگوهای استعاره‌سازی شده، برای ارزش‌آیدئولوژیک ضمنی خود ارزش‌گذاری می‌شوند که هم از نظر مفهومی و هم از نظر زبانی تحقق می‌یابند. چراکه استعاره یک ابزار ذهنی ضروری، یک ابزار حل مساله قابل اجرا در همه زمینه‌ها، از جمله تحلیل و شناخت رویکرد سیاست‌مداران نسبت به یک مفهوم مشخص است. پژوهش حاضر نیز مفهوم‌سازی دانشگاه در گفتار روسای جمهور ایران در سه دوره اصلاح‌طلبان، اصول‌گرایان و اعتدالیون را با رویکرد معنی‌شناسی شناختی بررسی کرده است. باتوجه به نقش سیاسی زبان در شکل‌گیری بسیاری از استعاره‌ها می‌توان به این نتیجه رسید که مفهوم‌سازی

دانشگاه در گفتمان هر سه رئیس‌جمهور، به صورت یکسان و با کاربست حوزه مبدأ «انسان»، صورت گرفته است.

از آن‌جاکه استعاره‌های مفهومی، پدیده‌هایی چندجانبه هستند که سه بعد زبانی، ادراکی، و بدنمند را دربرمی‌گیرند، استنباط‌هایی انتزاعی از مصادیق زبانی آرایه می‌دهند که توسط استعاره‌های مشخص آرایه می‌شوند و کاربران زبانی از این استعاره‌های مخفی، به قصد اقناع و هدف رتوریک برانگیختن احساسات استفاده می‌کنند تا رویکرد متفاوت خود به مقوله‌های مفهومی پیرامون خود را نشان دهند، بنابراین تحلیل و تبیین کلام رهبران سیاسی به منظور تشخیص رویکردهای آنان نسبت به موضوعات و مفاهیم حیاتی جامعه علمی امری مهم و قابل توجه می‌باشد.

مفهوم‌سازی «دانشگاه»، با کلید واژه مفهومی «دانشگاه، انسان است»، ضمن شخصیت‌بخشی به یک موجود غیرجاندار، قابلیت بیشتری برای تثبیت در اذهان شنوندگان دارد و نشان‌دهنده اهمیتی است که سیاستمداران برای دانشگاه قائل می‌شوند. به‌طورمثال، بسامد بالای کاربرد واژگانی همچون نقاد بودن، سینه سپر کردن، خط‌شکن بودن، بسیج شدن و استقلال‌طلبی در گفتار هر سه گفتمان اصلاح‌طلبی، اصول‌گرایی و اعتدال‌گرایی، نشان‌دهنده رویکرد هر یک از جریان‌های مذکور در مقابله با سیاست‌گذاری‌های مبتنی بر علم و اختیارات دانشگاه و آموزش-عالی است. رویکردی زبانی که متفقا، در هر سه طیف سیاسی یکسان بود و تنها تفاوت موجود بازنمایی و ویژگی‌های این انسان در نگاه هر کدام است که منجر به مواضع ناهمگون آن‌ها نسبت به مفهوم دانشگاه و آموزش‌عالی شده است.

مهمترین پیامد انسان‌پنداری دانشگاه، که به صورت ناخودآگاه در گفتار سیاسی نمود پیدا کرده است این است که چون انسان را می‌تواند تربیت کرد، هدایت کرد و به سمت و سوهای خاص کشاند پس دانشگاه را هم می‌توان و باید هدایت کرد. مشخصاً این نگرش باعث تلاش برای تزریق ایدئولوژی‌های خاص به دانشگاه می‌شود که قابل تامل است. خصوصاً مقایسه این شیوه مفهوم‌سازی دانشگاه در گفتمان‌های سیاسی ایران، با مفهوم‌سازی‌های دانشگاه در کشورهای دیگر که در پیشینه بررسی شد بیانگر آن است که تفاوتی جدی در این میان وجود دارد.

همچنین تحلیل گفتمان هر سه جریان و بررسی داده‌ها نشان داد که رویکرد و سیاست‌گذاری‌های هر یک از سه طیف سیاسی در دوران ریاست جمهوری‌شان جدا از نحوه نگرش آنان به مقوله «دانشگاه»، نبوده است چرا که برای پیشرفت دانش و دانشگاه، یک شرایط

سیاسی مناسب لازم است که در آن مسیولان سیاسی درک لازم از موجودیت علم، دانش و دانشگاه را داشته باشند و برای علم ارزش قایل باشند (رفیع‌پور، ۱۳۸۱). از دیگر نتایج این تحقیق می‌توان به این موارد اشاره کرد که صرف‌نظر از عناصر ثابت در سیاست‌های آموزش‌عالی و دانشگاه‌ها، سایر اقدامات موجود را می‌توان در چارچوب گفتمان‌های حاکم بر هر دولت ارزیابی کرد. هریک از این گفتمان‌ها؛ در چارچوب باورهای ثابت و ساختاری، شیوه خاص خود برای تبیین مفهوم دانشگاه و سایر مقولات هم‌بسته با آن‌را برگزیدند که تأثیرات خاص خود را بر روند توسعه دانشگاه و تولیدات علمی در کشورمان ایران را داشته است. بدین ترتیب که شاخصه‌های مذکور در دوره اصلاح‌طلبی رویکردی مثبت و در جهت پیشبرد اهداف علمی دانشگاه‌های کشور و دوره اصول‌گرایی رویکردی آمیخته با باورهای دینی غالب و دوره اعتدال-گرایی روندی متأثر از اعتقاد به آزادی علمی را نشان می‌دهد.

منابع

- رفیع‌پور، فرامرز. (۱۳۸۱). *موانع رشد علمی در ایران*. تهران. سهامی انتشار.
- ساویز، احمد. (۱۳۹۶). *کتاب مدیریت تحول‌گرا در دانشگاه: تحلیل‌ها و راهکارهای رشد کیفی دانشگاه برای مدیران و اعضای هیئت علمی*. جهاد دانشگاهی.
- سلطانی، سیدعلی اصغر. (۱۳۹۱). *قدرت، گفتمان و زبان*. نشر نی، تهران. چاپ سوم.
- عباباف، زهره. (۱۳۹۸). چشم اندازه‌های پداگوژی، افق‌های الهام بخش در برنامه درسی آموزش‌عالی. *مجله مطالعات برنامه درسی آموزش‌عالی بهار و تابستان ۱۳۹۸ - شماره ۱۹*. صص ۱۷۱-۱۹۳.
- فرازمنند، سلطانی و حجازی. (۱۴۰۲). بررسی مقایسه‌ای بسامد کاربرد استعاره مفهومی علم در گفتار خاتمی، احمدی‌نژاد و روحانی. *مجله زبان‌شناسی اجتماعی*.
- معین، مصطفی و دیگران. (۱۳۹۸). تولید علمی ایران از سال ۱۹۷۰ تا ۲۰۰۲. *مجله پژوهشی حکیم*. صص ۱-۸.
- میرصادقی، ذوالقدر. (۱۳۷۶). *میمنت؛ واژه‌نامه هنر شاعری*؛ تهران، کتاب مهناز، چاپ دوم، ص ۷۰.
- متن تمامی سخنرانی‌ها برگرفته از سایت خبری ریاست جمهوری است.
<https://www.president.ir/fa>

- یوید، جوسویسیوس و دیگران. (۱۳۹۰). آموزش عالی و توسعه ملی: دانشگاه‌ها و جوامع در حال گذار. رهیافت انقلاب اسلامی پاییز - شماره ۱۶. ص ۱۴۳.

- Altınsoy, F. & etal (2022). Universities in the Eyes of High School and University Students: Using Metaphors to Describe Universities. *Gençlik Araştırmaları Dergisi* , 10 (27) , 63-81
- Anthony, L. (2014). AntConc (Version 3.4.3) [Computer Software]. Waseda University: Japan.
- Arcimaviciene, L. (2015). EU Universities' Mission Statements: What Is Popularized by Metaphors. *SAGE Open*, 5(2).
- Charteris-Black, J. (۲۰۰۴). *Corpus approaches to critical metaphor analysis*, Basingstoke & New York: Palgrave-MacMillan.
- Charteris-Black, J. (۲۰۱۴). *Analyzing Political Speeches: Rhetoric, Discourse and Metaphor*, New York: Palgrave-MacMillan.
- Csorba, D. (2014). *Metaphor in Science Education. Implications for teacher education: The 6th International Conference Edu World 2014 "Education Facing Contemporary World Issues"*, 7th - 9th November 2014.
- Dalgıç, G. & etal (2012). Towards a new understanding of university through metaphors. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi [Educational Administration: Theory and Practice]*, 18(3), 377-398.
- Esin, H. & etl. (2022). How do Undergraduates Conceptualize Campus? A Metaphor Analysis *International Journal of Progressive Education*, Volume 18 Number 3, Educational Sciences, Sivas Cumhuriyet University.
- Farasatkah, M. (2017). *Occasions of university in Iran (new and critical discussions on university of science and higher education studies)*. Tehran: Agah Publisher [in Persian].
- Humar, M. (2021). Metaphors as models: Towards a typology of metaphor in ancient science. *History and Philosophy of the Life Sciences*. 43.
- Jorgensen, M., Phillips, L. (2002). *Discourse Analysis as Theory and Method*. 10.4135/9781849208871.
- Korkmaz, E. (2021). Elementary mathematics teachers' perspectives on instructional technologies. *OPUS-International Journal of Society Researches*, 15(26).
- Lakoff G., Jonson M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: Chicago University Press, 242 p.
- Lakoff G. (1993). *The contemporary theory of metaphor*. In A Ortony Ed. *Metaphor and Thought* 2nd edition. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 202-252.
- Lin, Y. (2010). Taiwanese university students' perceptions of university life. *Counseling Psychology Quarterly*, 23(2), 189-202
- Noguera J.M. (2010). *University social responsibility: Methodological development proposal*. Article in the GUNi.

- Li, W. (2016). "Rethinking Critical Metaphor Analysis". *International Journal of English Linguistics*. 6(2), 92-8.
- Northcote, M. & etal (2006). New metaphors for teaching and learning in a university context. In A. Bunker, & I. Vardi (Eds.), *Critical Visions*. Paper presented at the 29th HERDSA Annual Conference, Western Australia, 10-12 July (pp. 251-258).
- Pishghadam, R. & etal (۲۰۱۱). *Metaphorical Analysis of Iranian MA University Students' Beliefs: A Qualitative Study*. Vol. 1, No. 1; June 2011 [in Persian].
- Saban, A. (2010). Prospective teachers' metaphorical conceptualizations of learner. *Teaching and Teacher Education*, 26, 290-305.
- Taylor, C. & etal (2018). On the Problem and Promise of Metaphor Use in Science and Science Communication. *J. Microbiol. Biol. Educ.*, 19(1).
- Temmerman, R. (2000). *Towards new ways of Terminology description: the sociocognitive approach*. Amsterdam: John Benjamin
- Vasilescu, R. & etal (2010). Developing university social responsibility: A model for the challenges of the new civil society. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2, 4177-4182
- Veit, W. & etal (2021). Metaphors in arts and science. *European Journal for Philosophy of Science*. 11.